

GOVOR NIKITE S. HRUŠČOVA NA AERODROMU PRILIKOM DOLASKA U BEOGRAD

Beograd, 26. maja 1955.

Dragi druže Tito,

Dragi drugovi, članovi vlade i rukovodioci Saveza komunista Jugoslavije.

Dragi drugovi i građani,

... Mi iskreno žalimo ono što se dogodilo i odlučno odbijamo sve ono što se nagomilalo u tom periodu. Mi sa svoje strane, bez ikakve sumnje, u ovo ubrajamo provokatorsku ulogu, koju su u odnosima između Jugoslavije i SSSR odigrali sada otkriveni neprijatelji naroda Berija, Abakumov i drugi.

Mi smo temeljno proučili materijale na kojima su se zasnivale teške optužbe i uvrede koje su u ono vreme bile uperene protiv rukovodilaca Jugoslavije. Činjenice govore da su ove materijale isfabrikovali neprijatelji naroda, prezreni agenti imperijalizma, koji su se na prevaru uvukli u redove naše Partije.

Mi smo duboko ubeđeni da je period pogoršanja naših odnosa ostao daleko za nama. S naše strane, mi smo spremni da učinimo sve što je potrebno da odstranimo sve prepreke koje smetaju potpunoj normalizaciji odnosa između naših država, učvršćenju prijateljskih odnosa između naših naroda.

U današnje vreme, kad su već postignuti izvesni uspesi u normalizaciji naših odnosa, sovjetska delegacija izražava uverenje da će pretstojeći pregovori dovesti do razvitka i učvršćenja političke, ekonomske i kulturne saradnje među našim narodima. Za takvu saradnju postoje svi uslovi: vekovno istorisko prijateljstvo između naroda naših zemalja, slavne tradicije revolucionarnih pokreta, neophodna ekonomska baza i zajednički ideali u borbi za miran procvat i sreću radnog naroda.

Sledeći učenje tvorca sovjetske države Vladimira Iliča Lenjina, vlada Sovjetskog Saveza zasniva svoje odnose s drugim državama, velikim i malim, na principima miroljubive koegzistencije država, na principima ravnopravnosti, nemešanja i poštovanja suvereniteta i nacionalne nezavisnosti, na principima nenapadanja i priznavanja nedopuštenosti posezanja jedne države na teritorijalni integritet drugih država.

Mi se nadamo da će se odnosi između naših zemalja i dalje razvijati na ovim principima, na blagostanje naših naroda. To će biti nov krupan doprinos stvari popuštanja međunarodne zategnutosti, stvari čuvanja i učvršćenja opšteg mira u svetu.

Težnja Jugoslavije da razvije odnose sa svima državama, kako na zapadu tako i na istoku, nailazi kod nas na potpuno razumevanje. Mi smatramo da će jačanje prijateljstva i veza između naših zemalja do

prineti poboljšanju odnosa među svim zemljama, nezavisno od njihovog društvenog uređenja, doprineti učvršćenju opšteg mira.

Prezidijum Vrhovnog sovjeta Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, vlada Sovjetskog Saveza i Centralni komitet Komunističke partije Sovjetskog Saveza odlučili su da pošalju našu delegaciju da bratski razmotri s vama sva sazrela pitanja.

„Mi kao pretstavnici Komunističke partije Sovjetskog Saveza, Partije koju je stvorio veliki Lenjin, smatramo poželjnim da se i između naših partija uspostavi uzajamno poverenje. Najčvršće veze stvaraju se između naroda onih zemalja gde rukovodeću snagu predstavljaju partije koje svu svoju delatnost zasnivaju na učenju marksizma-lenjinizma. Partije koje se rukovode marksističko-lenjinističkim učenjem ostvaruju potpuno uzajamno razumevanje zato što je borba za interes radničke klase, radnog seljaštva, za interese radnog naroda — njihov jedini cilj...

Mi ne bismo ispunili svoju dužnost pred našim narodima i pred trudbenicima čitavog sveta ako ne bismo učinili sve što je moguće za uspostavljanje uzajamnog razumevanja između Komunističke partije Sovjetskog Saveza i Saveza komunista Jugoslavije na osnovu učenja marksizma-lenjinizma.

Interesi radnika i seljaka, interesi međunarodnog radničkog pokreta i zajednički ciljevi borbe za učvršćenje mira, za bolju budućnost čovečanstva, traže od vodećih ljudi komunističkih i radničkih partija da se uspostavi uzajamno poverenje između ovih partija na osnovu principa marksizma-lenjinizma..

Politika, 27. maj 1955.

DEKLARACIJA VLADA FNRJ I SSSR (Beogradska deklaracija)

2. juna 1955.

Deklaracija Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije koju sačinjavaju: Josip Broz Tito, predsednik FNRJ, Edvard Kardelj, potpredsednik Saveznog izvršnog veća, Aleksandar Ranković, potpredsednik Saveznog izvršnog veća, Svetozar Vukmanović-Tempo, potpredsednik Saveznog izvršnog veća, Mijalko Todorović, član Saveznog izvršnog veća, Koča Popović, državni sekretar za inostrane poslove FNRJ, Veljko Mićunović, državni podsekretar za inostrane poslove — i delegacija Vlade Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika koju sačinjavaju: N. S. Hruščov, član Prezidijuma Vrhovnog Sovjeta SSSR i prvi sekretar CKKPSS, N. A. Bulganjin, predsednik Ministarskog saveta SSSR, A. I. Mikojan, prvi zamenik Predsednika Ministarskog saveta SSSR, D. T. Šepilov, predsednik Komisije za inostrane poslove Sovjeta nacionalnosti, Vrhovnog sovjeta SSSR, član CKKPSS i glavni redaktor lista „Pravda“, A. A. Gromiko, prvi zamenik ministra inostranih poslova SSSR, P. M. Kumikin, zamenik ministra spoljne trgovine SSSR, vodili su u Beogradu i na Brionima razgovore od 27. maja do 2. juna 1955...

¹ Sređivanje odnosa je predložio CK KPSS, juna 1954, priznajući da u Jugoslaviji postoji socijalizam. Sovjetska ponuda za normalizaciju odnosa je došla posle isključenja Milovana Đilasa iz Politbiroa CK KPJ, mada je on decembra 1953. bio izabran za predsednika Savezne narodne skupštine. KPJ je prihvatila normalizaciju odnosa sa SSSR-om kao socijalističkom zemljom. Delegacija SSSR-a boravila je u Beogradu od 26. maja do 3. juna 1955, a u njenom sastavu su se nalazili, pored Hruščova, Nikolaj Bulganjin, predsednik Vlade, Anastas Mikojan, prvi potpredsednik vlade, D. T. Šepilov i Andrej Gromiko.

I

U razmatranju pitanja o kojima su se vodili razgovori, a u cilju jačanja poverenja i saradnje među narodima obe vlade polaze od sledećih principa:

nedeljivost mira na kome jedino može da počiva kolektivna bezbednost;

poštovanje suverenosti, nezavisnosti, integriteta i ravnopravnosti među državama u uzajamnim odnosima i odnosima sa drugim državama

priznavanje i razvijanje miroljubive koegzistencije među narodima, bez obzira na ideološke razlike i razlike u društvenom uređenju što podrazumeva saradnju svih država na području međunarodnih odnosa uopšte, a posebno ekonomskih i kulturnih odnosa;

pridržavanje načela uzajamnog poštovanja i nemešanja u unutrašnje stvari ma iz kakvih razloga — ekonomske, političke ili ideološke prirode — pošto su pitanja unutrašnjeg uređenja, različitih društvenih sistema i različitih formi razvitka socijalizma stvar isključivo naroda pojedinih zemalja;

unapređivanja međusobne i međunarodne ekonomske saradnje i uklanjanja svih onih faktora u ekonomskim odnosima koji otežavaju razmenu dobara i koče razvitak proizvodnih snaga u svetu i u okviru nacionalnih ekonomija;

pružanja pomoći kroz odgovarajuće organe OUN, kao i u drugim formama koje su u skladu sa principima OUN, kako nacionalnim ekonomijama, tako i privredno nerazvijenim područjima u interesu naroda tih područja i razvitka svetske privrede;

uklanjanja ma kakvih formi propagande i dezinformacije, kao i drugih postupaka koji seju nepoverenje i na bilo koji način otežavaju stvaranje atmosfere za konstruktivnu međunarodnu saradnju i miroljubivu koegzistenciju među narodima;

osude svake agresije i svakog pokušaja da se nametne politička i ekonomska dominacija drugim zemljama;

priznavanja da politika vojnih blokova pojačava međunarodnu zategnutost, podriva poverenje među narodima i povećava opasnost rata.

II

Obe vlade u svojoj politici polaze od principa izraženih u Povelji Ujedinjenih nacija i saglasne su da treba uložiti dalje napore radi jačanja uloge i autoriteta OUN što bi naročito bilo potvrđeno davanjem Narodnoj Republici Kini mesta legitimnog predstavnika u OUN. Takođe bi bilo značajno primanje u članstvo te organizacije svih drugih država koje odgovaraju zahtevima Povelje OUN.

Obe vlade saglasne su da svi narodi treba da ulože nove napore da se dođe do pozitivnih rezultata i sporazuma u pregovorima o tako bitnim pitanjima za mir u svetu kao što su: pitanje smanjenja i ograničenja naoružanja kao i zabrane atomskog oružja, uspostavljanje opšte kolektivne bezbednosti, i u tome sistema kolektivne bezbednosti u Evropi zasnovanog na dogovoru, pitanje upotrebe nuklearne energije u mirnodopske svrhe. . .

III

Puna pažnja je posvećena analizi dosadašnjih odnosa između dveju zemalja i perspektivama njihovog daljeg razvitka. Imajući u vidu da je poslednjih godina došlo do krupnih poremećaja u uzajamnim odno-

sima što je nanosilo štete kako obema stranama tako i međunarodnoj saradnji i odlučno rešenje da razviju svoje duboke odnose u duhu prijateljske saradnje i oslanjajući se na principe izložene u Deklaraciji, vlade FNRJ i SSSR saglasile su se u sledećem:

1. Da preduzmu sve potrebne mere za uvođenje normalnog ugovornog stanja na osnovu kojeg će regulisati i obezbeđivati normalni razvoj odnosa u cilju proširenja saradnje između dveju zemalja na svim područjima za koje su obe vlade zainteresovane;

2. O potrebi pojačanja ekonomskih veza i proširenja ekonomske saradnje između dveju zemalja.

U tom cilju dve vlade su se saglasile o preduzimanju potrebnih mera kojima bi se likvidirale posledice koje su nastale narušavanjem normalnog ugovornog stanja u ekonomskim odnosima između dveju zemalja.

One su se takođe saglasile da se pristupi zaključenju neophodnih, među kojima i dugoročnih, ugovora kojima će se regulisati i olakšati razvoj ekonomskih odnosa u gore izloženom pravcu;

3. U cilju unapređenja kulturnih veza dve vlade su izrazile spremnost da zakluče Konvenciju o kulturnoj saradnji.

4. Pridavajući veliki značaj informisanju javnosti u razvijanju prijateljske saradnje među narodima, a želeći da javnost bude tačno i objektivno informisana, dve vlade su se saglasile o potrebi sklapanja Konvencije o informativnoj službi u duhu odluka OUN, a na osnovu reciprociteta u pogledu položaja i privilegija za organe tih službi na teritoriji svake strane ugovornice.

5. Podržavajući preporuke OUN o razvijanju saradnje među svima zemljama o upotrebi nuklearne energije u mirnodopske svrhe, što je od bitnog interesa za jačanje mira i za progres u svetu, dve vlade su se saglasile da uspostave međusobnu saradnju u ovoj oblasti.

6. Dve vlade saglasile su se u preduzimanju mera radi zaključenja ugovora za rešavanje pitanja državljanstva odnosno repatrijacije državljana jedne strane ugovornice koji se nalaze na teritoriji druge strane. Obe vlade su saglasne da ugovori treba da pođu od respektovanja principa humanosti kao i opšte usvojenih principa dobrovoljnosti lica koja su u pitanju.

Obe vlade su takođe saglasne u pogledu obezbeđenja prava u vršenju zaštite državljana druge strane na svojoj teritoriji, podrazumevajući time i pravo državljana da zadrže državljanstvo koje su imali pre dolaska na teritoriju druge strane ugovornice.

7. U duhu miroljubivih principa izloženih u ovoj Deklaraciji kao i radi boljeg upoznavanja i razumevanja naroda njihovih zemalja, dve vlade su se saglasile da će pomagati i olakšavati saradnju društvenih organizacija dveju zemalja putem ostvarenja kontakta, razmene socijalističkog iskustva i slobodne razmene mišljenja.

8. Dve vlade su se saglasile da će uložiti najveće napore za ostvarenje zadataka i odluka izloženih u ovoj Deklaraciji u interesu daljeg razvitka međusobnih odnosa i u interesu unapređenja međunarodne saradnje i jačanja mira u svetu.²

Borba, 3. jun 1955.

² Na jugoslovenskoj verziji dokumenta koja je i usvojena radili su Edvard Kardelj, Moša Pijade i Veljko Vlahović, u saradnji s Titom, a razradio ju je Politbiro CK SKJ. Iako bilateralan dokument Beogradska deklaracija je

Aprila 1956.

Stvaranje Informacionog biroa komunističkih i radničkih partija 1947. godine odigralo je pozitivnu ulogu za otklanjanje podvojenosti među komunističkim partijama, stvorene posle raspuštanja Kominterne, i predstavljalo je značajan faktor jačanja proleterskog internacionalizma u redovima međunarodnog komunističkog pokreta i daljeg okupljanja radničke klase i svih trudbenika u borbi za čvrsti mir, demokratiju i socijalizam.

Informbiro i njegov organ „Za čvrsti mir — za narodnu demokratiju“ odigrali su pozitivnu ulogu u razvoju i jačanju bratskih veza i uzajamne razmene iskustava između komunističkih i radničkih partija, u razjašnjanju pitanja marksističko-lenjinističke teorije, vodeći računa o konkretnim uslovima pojedinih zemalja i o iskustvu međunarodnog komunističkog i radničkog pokreta. To je pomoglo idejnom i organizaciono-političkom jačanju bratskih partija i povećanju uticaja komunističkih partija među masama.

Ujedno promene koje su se dogodile u međunarodnoj situaciji u toku poslednjih godina: izlaženje socijalizma iz okvira jedne zemlje i njegovo pretvaranje u svetski sistem, obrazovanje prostrane „zone mira“ — u kojoj se nalaze kako socijalističke, tako i nesocijalističke miroljubive države Evrope i Azije — porast i jačanje mnogih komunističkih partija u kapitalističkim zavisnim i kolonijalnim zemljama i aktivizacije njihovog rada u borbi protiv ratne opasnosti i reakcije, za mir, za životne interese trudbenika i nacionalnu nezavisnost njihovih zemalja i, na kraju, zadaci koji se u sadašnje vreme naročito oštro postavljaju da se prebrodi rasep u radničkom pokretu i da se učvrsti jedinstvo radničke klase u interesu uspešne borbe za mir, za socijalizam — stvorili su nove uslove za rad komunističkih i radničkih partija. Informacioni biro komunističkih i radničkih partija kako po svom sastavu, tako i po sadržini svoga rada, više ne odgovara ovim novim uslovima.

Centralni komiteti komunističkih i radničkih partija, koje su se nalazile u Informbirou, izvršili su razmenu mišljenja o pitanju njegove delatnosti. Konstatovali su da je Informacioni biro, koji su oni stvorili 1947. godine iscrpeo svoje funkcije i, s tim u vezi, po uzajamnom sporazumu doneli su odluku da obustave rad Informacionog biroa komunističkih i radničkih partija i izdavanje njegovog organa — lista „Za čvrsti mir — za narodnu demokratiju“.

Centralni komiteti komunističkih i radničkih partija koji su učestvovali u Informbirou, smatraju da će svaka partija ili grupa partija, u borbi za interese radničke klase, za mir, demokratiju i socijalizam, razvijajući svoju delatnost u skladu sa zajedničkim ciljevima i zadacima marksističko-lenjinističkih partija i nacionalnim karakteristikama i uslovima svojih zemalja, naći nove korisne forme za uspostavljanje veza i kontakta između njih...

Centralni komitet Bugarske komunističke partije, CK Mađarske partije trudbenika, CK KP Italije, CK Ujedinjene radničke partije Polj-

imala šire značenje, jer su dve socijalističke države definisale osnove za odnose između socijalističkih država uopšte. Ona je odbacila monolitizam kao osnovni princip jedinstva u međunarodnom komunističkom pokretu, zamenjujući ga načelom jedinstva u različitosti. E. Kardelj ju je označio kao Magna Chartu za jugoslovenske odnose sa socijalističkim i drugim državama.

ske, CK Rumunske radničke partije, CK KP Sovjetskog saveza, CK KP
I:ehoslovačke, CK KP Francuske.³

iorba, 19. april 1956.

DEKLARACIJA O ODNOSIMA IZMEĐU SAVEZA KOMUNISTA RUGOSLAVIJE I KOMUNISTIČKE PARTIJE SOVJETSKOG SAVEZA

Moskva, 20. juna 1956.

Deklaracija o odnosima između Saveza komunista Jugoslavije i
Komunističke partije SSSR, koja je danas potpisana u Moskvi, glasi:

Za vreme zvanične posete delegacije vlade FNRJ Sovjetskom Sa-
vezu od 1. do 23. juna 1956. godine, Josip Broz Tito, generalni sekretar
SKJ, Edvard Kardelj, sekretar Izvršnog komiteta CKSKJ i članovi
CKSKJ Jakov Blažević, Veljko Mićunović, Koča Popović i Mijalko To-
dorović kao predstavnici SKJ i Socijalističkog saveza radnog naroda
Jugoslavije i N. S. Hruščov, prvi sekretar CKKPSS, članovi Prezidijuma
CKKPSS N. A. Bulganjin, K. J. Vorošilov, A. I. Mikojan, V. M. Molotov
i kandidat za člana Prezidijuma CKKPSS D. T. Šepilov kao predstavnici
KPSS izmenjali su u duhu drugarske iskrenosti i otvorenosti miš-
ljenja o odnosima i saradnji između SKJ i KPSS.

Prilikom tih razgovora oni su se složili u sledećem:

1) Beogradska deklaracija od 2. juna 1955. godine postavila je na
zdravu osnovu odnose između dve socijalističke zemlje i načela objav-
ljena u njoj nalaze sve širu primenu u njihovoj međusobnoj saradnji.

2) Saradnja i opšti razvitak odnosa između dve zemlje posle Beo-
gradske deklaracije kao i kontakti između političkih i drugih društvenih
organizacija njihovih naroda stvorili su povoljne političke uslove i
za saradnju između SKJ i KPSS...

3) Obe strane, pridržavajući se gledišta da su putevi socijalistič-
kog razvitka u raznim zemljama i uslovima različiti, da bogatstvo formi
razvitka socijalizma doprinosi njegovom jačanju i polazeći od čin-
jenice da je i jednoj i drugoj strani tuđa svaka tendencija za name-
tanje svog mišljenja u određivanju puteva i formi socijalističkog
razvitka, — složile su se u tome da gore pomenuta saradnja treba da
ise temelji na punoj dobrovoljnosti i ravnopravnosti, na prijateljskoj
Lkritici i na drugarskom karakteru razmene mišljenja o spornim pita-
njima između naših partija.

4) Bazirajući se na pomenutim osnovama, saradnja između SKJ
E KPSS odvijaće se u prvom redu putem svestranog uzajamnog upoz-
navanja formi i metoda socijalističke izgradnje dveju zemalja, slobodne
i drugarske razmene iskustava i mišljenja o pitanjima od opšteg interesa
za razvitak socijalističke prakse i unapređenja socijalističke misli,
a isto tako i o pitanjima koja se tiču mira, zbližavanja i povezivanja
među narodima i napretka čovečanstva uopšte.

» Prilikom ukidanja Informbira pomenute su njegove „ozbiljne greške“,
među njima i „greške“ na račun Jugoslavije, koje su jedno vreme pripisivane
Sefu NKVD Lavrentiju Beriji. Ovom nedoslednom i nepotpunom objašnjenju
suprotnom ulozi ove mračne organizacije u komunističkom pokretu još više
protivreći isticanje tobožnje njegove pozitivne uloge u razvoju i jačanju „brat-
skih veza“ i uzajamne razmene iskustava između komunističkih i radničkih
partija.

5) Savremeni materijalni i duhovni preobražaj sveta, koji nalazi svoj izraz u ogromnom porastu snaga socijalizma, u jačanju nacionalno oslobodilačkih pokreta, u povećanju uloge radničke klase, u rešavanju konkretnih pitanja savremenog međunarodnog razvitka, postavlja pred međunarodni radnički pokret niz krupnih zadataka. Ova činjenica ukazuje i na neophodnost naučne analize pojava i osnovnih materijalnih i društvenih činilaca i tendencija razvitka u savremenom svetu.

Iz tih razloga delegacije su se složile da, rukovodeći se principima marksizma-lenjinizma, svestrano podstiču — kako u uzajamnim odnosima, tako i u međunarodnom radničkom pokretu uopšte — uzajamnu saradnju i razmenu mišljenja u oblasti socijalističke naučne misli.

6) U pogledu konkretnih formi saradnje između SKJ i KPSS delegacije su se dogovorile da se ona ostvaruje putem ličnih kontakata, pismenog i usmenog iznošenja i razmene delegacija, materijala, literature, a isto tako, kad je to potrebno, i putem organizovanja međusobnih susreta partijskih radnika u cilju pretresanja aktuelnih pitanja od opšteg interesa i, uopšte pomoću svih formi konstruktivne drugarske diskusije.

7) Predstavnici radničkog pokreta dveju zemalja smatraju takvu uzajamnu saradnju sastavnim delom svojih kontakata s drugim komunističkim i radničkim partijama, kao i sa socijalističkim i ostalim progresivnim pokretima u svetu.

8) SKJ i KPSS smatraju da je u interesu borbe za trajni mir i bezbednost, kao i za socijalni progres neophodna široka saradnja svih progresivnih i miroljubivih snaga, koja se sve jače manifestuje u najraznovrsnijim formama i u svetskim razmerama. Ta je saradnja jedna od najprećih potreba savremenog društvenog razvitka. Te veze treba da budu ravnopravne, otvorene, demokratske i pristupačne svetskom javnom mnenju. One treba da služe uzajamnom upoznavanju i konsultovanju o raznim problemima od opšteg interesa i da doprinose uzajamnom razumevanju na osnovu strpljivog razjašnjavanja stavova i pogleda različitih strana. Pri tome se podrazumeva sloboda akcije svakog p< jedinog učesnika u toj saradnji, prema uslovima njegovog razvitka i u skladu sa opštim progresivnim ciljevima kojima one teže..⁴

Borba, 21. jun 1956.

⁴ „Moskovska izjava“ je potpisana prilikom Titove posete SSSR-u od 1. do 23. juna 1956. Ona je naglašavala različitost puteva u izgradnji socijalizma.